

ZWOLLE, STAD VAN VERBEELDING

Uitvoeringsprogramma beeldende kunst

9 januari 2018

1. INLEIDING

Kunst is er om de kunst. Kunst heeft een intrinsieke waarde van zichzelf, zoiets als 'het scheppen van schoonheid'. In de openbare ruimte is kunst er voor de verfraaiing van de stad. Natuurlijk kunnen wij enige morele, didactische en utilitaristische doelstellingen aan kunst toekennen. Zo draagt kunst in de openbare ruimte bij aan de eigen collectieve identiteit en de eigenwaarde van de stad. Een eigen, herkenbare identiteit maken een stad aantrekkelijk voor inwoners, nieuwkomers en bedrijven. Kunst levert daarmee een directe bijdrage aan de economie en bedrijvigheid van de stad.

2. AANLEIDING

In de cultuurnota 2016-2020 is beeldende kunst als een belangrijke uitingsvorm van cultuur benoemd. Op hoofdlijnen staat geschetst wat er voor beeldende kunst te doen staat. Er worden vier opgaven genoemd:

1. het inzetten van beeldende kunst als versterkende factor van ruimtelijke kwaliteit;
2. het moderniseren van de adviesfunctie beeldende kunst;
3. het herbeoordelen van de collectie kunst (zowel kunst in de openbare ruimte, als de BKR-collectie);
4. het verbeteren van het atelierbeleid.

In deze notitie worden de opgaven van de cultuurnota op het onderdeel beeldende kunst nader uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma. Beeldende kunst wordt in samenhang gebracht met onze gewenste positie als cultuurstad en het daarbij horende artistieke en creatieve klimaat. De rol van de gemeente daarbij is het stimuleren van initiatieven en het op een constructieve wijze voorwaarden scheppen voor realisatie van ideeën en plannen. Enkele recente ontwikkelingen zijn van grote invloed op het uitvoeringsprogramma beeldende kunst, met name: 1) de metamorfose van Zwolle tot stedelijke agglomeratie en 2) de regionalisering van het landelijk cultuurbeleid. Hier worden de consequenties van deze ontwikkelingen betrokken op de opgaven van de cultuurnota.

3. METAMORFOSE TOT STEDELIJKE AGGLOMERATIE

Zwolle maakt op dit moment een forse groei door naar grootstedelijkheid. Deze groei uit zich in allerlei vormen, zoals een flinke toename van het aantal inwoners, bedrijven en voorzieningen. Zwolle ontwikkelt zich tot een stad met een grootstedelijk karakter en een bijhorend omvangrijk verzorgingsgebied, gelegen op het scharnierpunt van de Nederlandse oost-west/noord-zuid-as. Deze verandering is ook van invloed op het kunstbeleid: een grootstedelijke agglomeratie stelt andere eisen aan kunst in de openbare ruimte dan een provinciestad of een dorp.

Een grootstedelijke samenleving kan bovendien niet zonder een levendige artistieke gemeenschap van kunstenaars. Het is de onmisbare voedingsbodem voor een open vrije geesteshouding die hoort bij een grote stad. Als vrijdenkers staan kunstenaars in de beste traditie van de Nederlandse cultuur: autonomie en autonome kunst horen bij onze identiteit van een vrije geest en een open houding.

Om ons kunstbeleid aan te laten sluiten op de metamorfose naar grootstedelijke agglomeratie zullen wij onze ambities moeten benoemen en daarbij horende strategische keuzes moeten maken. De ambities en keuzes worden hieronder benoemd en toegelicht. Een nieuw kunstbeleid is geen opgave voor de gemeente alleen. Een nieuw kunstbeleid krijgt vorm in debat en samenwerking met onze

partners in de stad. Gezamenlijk kunnen wij erin slagen om van Zwolle het culturele zwaartepunt van Overijssel/Noord-Oost Nederland te maken én een toonaangevende cultuurstad van Nederland.

3.1. AMBITIE: STRATEGISCHE VISIE VOOR KUNST EN CULTUUR IN STAD EN REGIO

Er is geen collectief gedragen visie van de identiteit van de Zwolse kunstproductie en de richting waarin de kunstproductie zich de komende jaren dient te ontwikkelen. Een visie is nodig om een helder opdrachtbeleid te kunnen formuleren met duidelijke kaders voor de benodigde advisering op de verwerving door deskundigen. Hierbij hoort de regionalisering van het landelijk cultuurbeleid en de consequenties voor kunst en cultuur in Zwolle en de Regio Zwolle.

3.1.1. Doelstelling:

- Samen met partners in de stad en (bestuurlijke en ambtelijke) vertegenwoordigers van gemeenten en culturele instellingen organiseren gemeente Zwolle en Regio Zwolle een studiemiddag over de toekomst van kunst en cultuur in relatie tot verstedelijking en regionalisering. De uitkomsten worden benut als bouwstenen voor een nieuwe visie op kunst en cultuur.

3.2. AMBITIE: EEN VITAAL KUNSTENAARSKLIMAAT

De organisatiegraad van de Zwolse kunstenaars is laag met als gevolg dat er geen scherp artistiek profiel is van Zwolle als stad met een levendig, zichtbaar en tastbaar milieu van kunstenaars en bohemiens. Dit heeft niet alleen gevolgen voor de profilering en zichtbaarheid, maar ook voor de inkomsten van de kunstenaars. De SER en de Raad voor Cultuur hebben in een gezamenlijk advies (dd. 21 april 2017) gepleit voor het vergroten van het verdienvermogen van de kunstsector. Dit vraagt om een sterk georganiseerde sector die zijn meerwaarde keihard aantoonst.

De voorwaarden voor een behoorlijke organisatiegraad zijn wel voorhanden. Er is een belangenvereniging voor kunstenaars en er is atelierruimte beschikbaar voor de huisvesting van kunstenaars. Toch kan er niet gesproken worden van een levendig artistiek klimaat. Oorzaken voor het ontbreken van een artistieke cultuur zijn onder meer:

- a. De infrastructuur van de kunstsector is zwak ontwikkeld: Dit komt doordat verreweg de meeste kunstenaars zzp-er zijn en solistisch opereren. De gebrekkige infrastructuur heeft negatieve effecten voor de onderlinge deling van kennis, ervaringen en vaardigheden.
- b. De aanwas van nieuw talent neemt af. De lokale dependance van ArtEZ kent geen opleiding meer tot autonoom beeldend kunstenaar. Gevolg is dat de natuurlijke aanwas van jonge kunstenaars opdroogt.¹ Een effect van dit verschijnsel is het verouderde ledenbestand van de Belangenvereniging Zwolse Kunstenaars. Deze vereniging bestaat inmiddels 30 jaar en telt 36 leden, maar er is nauwelijks nieuwe aanwas. BZK organiseert een keer per jaar een 'open atelierroute' voor de inwoners van Zwolle maar treedt verder niet actief naar buiten.² Als deze trend zich doorzet, dan is de BZK een uitstervend verschijnsel. BZK is echter geen afspiegeling van de kunstsector.

3.2.1. Doelstelling

- Het doel is om intensieve en gestructureerde samenwerking tussen kunstenaars te bereiken en een klimaat te scheppen waarin professionele kunstenaars worden uitgedaagd tot vernieuwing en innovatie. Hiertoe wordt het digitale platform ingezet dat in 2017 door de Creative Board wordt ontwikkeld (het betreft de Creative Council).

¹ Harde cijfers ontbreken.

² De BZK krijgt een structurele subsidie van €4.600. Sinds 1947 is de vereniging Palet Zwolle actief (90 leden; gehuisvest in pand Stilobadstraat 9 (gemeentelijk eigendom), hierin zijn 19 atelierruimtes gevestigd). Palet biedt kunstzinnige cursussen aan voor de inwoners van Zwolle. Er is geen subsidierelatie met gemeente Zwolle.

- Voor de dialoog met de sector moet naar nieuwe representanten worden gezocht met bijpassende nieuwe vormen van contact/netwerkvorming.

3.3. AMBITIE: TALENTONTWIKKELING

In de regel raken scholieren pas in het voortgezet onderwijs belangstellend voor beeldende kunst. Het verder opkweken van deze belangstelling kan worden bevorderd met (buitenschoolse) cultuureducatie. Talentontwikkeling vindt plaats aan onze creatieve opleidingen (Cibap, Landstede, Deltion, ArtEZ). Voor de doorontwikkeling en het behoud van talent is een onderwijsinfrastructuur nodig met een kritische selectie van talent en een samenhangend aanbod van nascholing, bijscholing en coaching (met stevige aandacht voor cultureel ondernemerschap). De diverse opleidingen zijn hierbij als eerste aan zet (Zwolle8).

Het Ajax-effect treedt op: De wil om te scheppen, het aanbod, is vele malen groter dan de afnamebehoefte. De Zwolse onderwijsinstellingen investeren daarom veel in de selectie en opleiding van talent. Echter, om landelijk door te breken, vertrekken talentvolle kunstenaars na hun opleiding naar de randstad waar de Eredivisie wordt gespeeld en men zich in de kijker plaatst voor de internationale *Champions League*.

3.3.1. Doelstelling:

- Vasthouden en werven van talent kan onder meer met de instrumenten '*artists in residence*' en het 'meester-gezel-concept' (eventueel in combinatie uitgevoerd). Het doel is het overdragen van kennis en vakmanschap aan jonge talentvolle kunstenaars.
- Deze instrumenten kunnen ook worden ingezet om de zichtbaarheid van de kunstenaars in Zwolle te vergroten door de ervaren *artists* en meesters op zichtbare en toegankelijke locaties te laten werken. Op deze wijze wordt bijdragen aan het verscherpen van het artistieke profiel van de stad.
- De stad moet aantrekkelijker worden gemaakt voor en door kunstenaars. De gemeente is voorwaardenscheppend, bijvoorbeeld met werkplekken in de (binnen-)stad, galleries, pop-up-tentoonstellingen e.d.. Kunstenaars en inwoners bepalen hoe en waar de stad aantrekkelijker kan worden gemaakt. Doel is een betere interactie tussen de sector en het publiek.
- De relatie tussen kunstenaar en publiek kan worden verbeterd door de zichtbaarheid te vergroten. Beeldende kunst kan meer worden geïntegreerd met evenementen, theater en muziek. Het contact tussen kunstenaars en het onderwijs kan op alle niveaus worden bevorderd.
- Bij de verhuur en het beschikbaar stellen van werkruimtes dient in de huurprijsstelling een onderscheid te worden gemaakt tussen creatieve industrie met commerciële doelstelling en de autonoom scheppende kunstenaar. Daarnaast is het wenselijk om blijvend te blijven voorzien in goedkopere of zelfs gratis m².
- Samen met de betrokken Zwolle8-instellingen zal een meester-gezel-regeling worden ontworpen, bestaande uit (samenwerkings-) projecten om jong talent te koppelen aan ervaren collega's. Er is een ruim aanbod op diverse terreinen en disciplines. Het meester-gezel-principe kan ook vormgegeven worden met stages en werkervaringsplaatsen.
- Samen met Zwolle8 aanleggen (voor zover nog nodig) en op orde houden van een onderwijsinfrastructuur ten behoeve van de nascholing en bijscholing van kunstenaars.

3.4. AMBITIE: VESTIGINGSBELEID

Algemeen erkend instrument voor het aantrekken van jong talent is het bieden van (betaalbare en geschikte) werkruimte. Gemeente Zwolle biedt door het beschikbaar stellen van vastgoed en subsidie (135k structureel) een betaalbare huurmogelijkheid aan van in totaal 62 atelierruimtes

(hierbij zijn de 19 ateliers van Palet niet meegeteld).³ Het atelierbeleid wordt uitgevoerd door de onafhankelijke Stichting Ateliers Zwolle.

Het vestigingsbeleid is verouderd. In de Cultuurnota 2016-2020 wordt opgemerkt dat er een behoefte is aan ateliers met een plus. Er zijn bovendien nieuwe initiatieven ontstaan (Creatieve Coöperatie, HANZ) waarmee het aanbod aan werkplekken is vergroot. Het oude gesubsidieerde atelieraanbod sluit hier niet altijd op aan.

Daarnaast is er behoefte aan podia en presentatie-mogelijkheden om werk en kunsten te (ver-)tonen. Ook dient er ruimte te zijn voor het uitproberen van experimenten en broedplaatsen met weinig tot geen regie (enige mate van anarchie).

Het aantal broedplaatsen in Zwolle loopt terug: Zwolle kent enkele creatieve centra waarin artistieke en creatieve bedrijven zijn gevestigd (Creatieve Coöperatie, DOAS). De stichting R10 is opgeheven omdat het concept niet meer aansloot op de behoeften van de nieuwe generaties kunstenaars. Wij onderzoeken nog of in de locatie Rieteweg 10 een broedplaats voor de muziekindustrie (met name hiphop) kan worden ingericht. De vrije vastgoedmarkt biedt alternatieven – zij het tegen commerciële tarieven. Daarnaast is er behoefte aan het delen van faciliteiten. Daarbij doet zich de vraag voor waar wij welke creatieve activiteiten het liefst gelokaliseerd zien.

3.4.1. Doelstelling:

- Het atelierbeleid kent geen doorstromingsclausule waardoor er de facto weinig doorstroming van atelierhuurders plaatsvindt, met als gevolg dat ook hier onvoldoende vernieuwing en verjonging van de kunstenaarspopulatie plaatsvindt. Er zijn geen ateliers die ingericht zijn voor een tijdelijk gastverblijf. Deze constatering wordt gedeeld door SAZ. Gezamenlijk zullen wij in dialoog met de kunstenaars bezien welke verbeteringen kunnen worden aangebracht.
- Een deel van het atelierbestand dient te worden ingericht als gastatelier. Kunstenaars van buiten Zwolle kunnen zich dan tijdelijk in onze stad vestigen. Door het organiseren van kruisbestuiving met deze gast-kunstenaars wordt een hoogwaardige kwalitatieve verdieping van de lokale artistieke ontwikkeling gestimuleerd. Nieuwe (inter-) nationale contacten kunnen worden gelegd en nieuwe markten aangeboord. De benodigde schaalgrootte voor de conceptualisatie en productie van cultuur wordt op deze wijze verkregen. Door creatie van een circulaire mobiliteit kunnen vertrekkende Zwolse kunstenaars na enige tijd weer (verrijkt) terugkeren en bewezen talent uit het land kan zich tijdelijk in Zwolle vestigen. Met de creatie van gastateliers wordt tevens ingespeeld op de verandering van randstad naar 'handstad': de overvolle randstad loopt over in 'vingers' naar het zuiden en oosten (in de visie van Paul Schnabel). Zwolle dient klaar te zijn voor deze ontwikkeling en een culturele magneet te worden voor toptalent dat uit de randstad wil vertrekken.
- De behoefte aan atelierruimte is veranderd. Er dient onderzocht te worden op welke wijze adequaat kan worden ingehaakt op de behoefte aan atelierruimte.
- Voor het broedplaatsenbeleid wordt aangesloten bij het onlangs door het college vastgestelde beleid voor het ecosysteem van starters, startups en creatieve industrie. In dit uitvoeringsprogramma vindt onderzoek plaats naar de ruimtebehoefte en de behoefte aan het delen van faciliteiten.
- Er is behoefte aan exporuimte, niet alleen bij bestaande presentatie-instellingen, maar bij voorkeur in onverwachte locaties en ruimtes (denk aan: de hal van het stadhuis/stadskantoor).

3.5. AMBITIE: ZICHT OP HYBRIDE BEDRIJVEN

³ Ter vergelijking: Stichting Atelierbeheer SLAK Arnhem beheerde in 2016 641 ateliers verdeeld over 97 panden. Dit betreft echter zowel gemeentelijk als particulier atelieraanbod van de gemeenten Arnhem, Nijmegen en Apeldoorn. De gemeente Arnhem verleende in 2016 €183.500 subsidie aan SLAK.

Het onderscheid tussen autonome kunstbeoefening en toegepaste kunstbeoefening vervaagt. Daarbij komt dat veel creatieven binnen 'gewone' bedrijven werken, bijvoorbeeld als designer. Deze creatieven zijn niet zichtbaar via de ateliers of de belangenverenigingen maar tellen wel mee voor het creatieve klimaat van de stad.

3.5.1. Doelstelling

- De creatieven die kunst en design toepassen in producten kunnen aan autonoom beeldende kunstenaars worden verbonden door middel van het platform van de *creative council* [zie beleidskader starters, startups en creatieven].

3.6. AMBITIE: DE RELATIE TUSSEN KUNSTENAAR EN PUBLIEK

Het hedendaagse in kunst geïnteresseerde publiek wil worden betrokken bij de productie van kunst. Omgekeerd gaat de kunstenaar steeds meer de interactie aan met zijn/haar publiek. Er kan worden gezocht naar optimale verbindingen tussen kunstenaar en samenleving. De relatie tussen kunstenaar en publiek krijgt vooral vorm door middel van communicatie-uitingen (social media), cultuureducatie en cultuurparticipatie. Trend is dat kunst steeds meer een centrale plek krijgt op de lokale stadsfestivals en evenementen.

3.6.1. Doelstelling:

- Met Marketing Zwolle zal worden onderzocht of de zichtbaarheid van kunstenaars en kunstuitingen kan worden vergroot.
- Met de presentatie-instellingen zal worden nagegaan op welke wijze lokale kunstproducties kunnen worden getoond.
- Met ZwolleUnlimited en het Stadsfestival zal worden overlegd of en hoe beeldende kunst een centrale plek kan krijgen op deze cultuurfestivals van Zwolle.
- Samen met Club Cele, De Fundatie en De Anningahof zal worden nagegaan of het thema beeldende kunst zich leent voor stadsgesprekken, waarna vervolgens een jaarlijkse serie kunstgesprekken zullen worden gemaakt (verdere verspreiding via youtube).

3.7. AMBITIE: COLLECTIONEREN IN EEN NIEUW PERSPECTIEF

Onze collectie beelden is gegroeid zonder groeiplan. Het gewenste grootstedelijk perspectief vraagt echter om gemeentelijke regievoering op de collectievorming: kunst in de openbare ruimte is een belangrijke drager van de nieuwe grootstedelijke identiteit en levert een bijdrage aan het versterken van de grootstedelijke ruimte. Sommige van de huidige beelden zullen in het nieuwe perspectief waardevol zijn, anderen hebben hun zeggingskracht of binding met de openbare ruimte in de loop van de tijd verloren. De collectie zal kritisch worden bekeken in het licht van de stedenbouwkundige visie en omgevingsvisie.

Neveneffect is dat er onvoldoende inzicht in de erfgoedwaarde en de cultuur-historische waarde van de collectie. Er is behoefte aan het aanbrengen van onderscheid in de collectie. De beelden die zich daarvoor lenen, moeten worden afgestemd op het gewenste profiel van een grootstedelijk Zwolle (concentratie op beeldbepalende beelden). Vervolgens kan op basis van het profiel verder worden gecollectieerd. Focus aanbrengen leidt mogelijk ook tot het afstoten of herplaatsen van beelden. Richtsnoeren hierbij zijn de Leidraad Afstoting Museale Objecten en het waarden stellend kader van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (wij sluiten hierbij aan bij de Motie Weesbeelden dd. 4 juli 2016).

Door de bezuinigingen op het kunstbudget en de recente landelijke wijziging van de wettelijke 1%-regeling wordt het aankoopbeleid van beeldende kunst meer en meer een zorgvuldige afweging van

wensen en middelen in het nieuwe perspectief van de grootstedelijke artistieke profilering van de stad. Met een duidelijk opdrachtenbeleid kan de gemeente actief het gewenste grootstedelijk profiel versterken.

De adviesfunctie beeldende kunst

De genoemde veranderingen vragen om een flexibeler en minder ambtelijk ingerichte wijze van adviseren. Door het verder professionaliseren van de adviesfunctie kan adequater op de betekenis van kunst in het nieuwe grootstedelijk concept worden geadviseerd. Professionaliseren van de kunstadvisering vereist dat de kunstvisie aansluit op onze ruimtelijke en stedenbouwkundige concepten.

De huidige collectie is mede tot stand gekomen op advies van de commissie beeldende kunst. De commissie heeft veel aandacht besteed aan de betekenis van de kunst voor inwoners in de wijken en de buurten. Dit sluit aan op de moderne tendens naar herkenbaarheid van kunst in de openbare ruimte en inspraak van inwoners. Binnen de grootschaligheid van de stad wordt de kleinschaligheid gekoesterd.

Daarnaast kan opgemerkt worden dat steeds vaker op particulier initiatief openbare kunst wordt geïnitieerd. Hierbij gelden andere spelregels die de opdracht van de commissie beeldende kunst te buiten gaat. Bovendien is de kunstrealisatie grotendeels gekoppeld aan (stedenbouwkundige) projecten. Realisatie van (en de advisering over) kunst wordt binnen de vastliggende kaders van deze projecten uitgevoerd waardoor de rol van de huidige commissie uitgespeeld raakt.

Vastgesteld kan worden dat de aard en mate van behoefte aan advies van geval tot geval verschilt. De huidige structuur van de adviescommissie beeldende kunst sluit niet langer aan op deze veranderingen, het veranderde grootstedelijke perspectief en de adviesbehoefte.

3.7.1. Doelstelling:

- De commissie beeldende kunst wordt opgeheven en vervangen door een externe onafhankelijke adviseur die zich zo nodig kan laten bijstaan door experts. De kracht van de commissie was dat meerdere specialismen elkaar aanvullen. Dit voordeel kan worden behouden door samenstelling van een kleine flexibele schil van deskundigen van waaruit de adviseur zich zo nodig kan laten bijstaan als het vraagstuk erom vraagt.
- De collectievorming zal plaatsvinden op basis van een collectieplan of collectiekader waarin zowel de artistieke waarden, de cultuurhistorische waarden en de ruimtelijke wensen worden verdisconteerd. Dit collectieplan wordt opgesteld samen met de externe adviseur beeldende kunst.
- De huidige collectie zal worden geïnventariseerd, gedocumenteerd en gewaardeerd aan de hand van de bovengenoemde nieuwe grootstedelijke wensen. De beeldende kunst is beschreven maar niet gedocumenteerd volgens de richtlijnen van het Nederlands Centrum voor Kunsthistorische Documentatie. Daardoor is het niet eenvoudig om de interactie met overige collecties in Nederland en daarbuiten aan te gaan.
- Het doel is om per kunstobject een paspoort van gegevens te verkrijgen (kunstenaar, kunstobject, aankoopbewijs, kostprijs, staat van onderhoud e.d.).
- Er zal een sluitend overzicht van kunst in de openbare ruimte worden opgesteld (conform de Motie Weesbeelden dd. 4 juli 2016).
- In de openbare ruimte zal de zichtbaarheid worden vergroot door het plaatsen van tekst-en-uitleg-borden bij de beelden, de introductie van een app, en de website beelden.zwolle.nl. Waar mogelijk wordt de belevingswaarde verder versterkt door de plaatsing van een zitbankje.

- Door veranderingen in de openbare ruimte kan de kunst verweesd raken van de oorspronkelijke ruimtelijke context en bedoeling. Een auteursrechtelijk beschermd werk waarvan de rechthebbende niet bekend en niet te achterhalen is, is een verweesd werk (zie het Rijksbesluit Besluit zorgvuldig onderzoek verweesde werken). Weesbeelden gaan tot dusver naar de gemeentewerf, waar zij niet meer te bezichtigen zijn voor inwoners. Voortaan zullen weesbeelden tijdelijk worden geplaatst op permanente sokkels in de Spoorzone en op het Rondje Zwolle, zodat zij zichtbaar blijven voor publiek.
- De wijziging van de 1% regeling is voor 2018 en 2019 opgevangen met een bedrag van 50k per jaar uit de algemene middelen. In 2018 zal een voorstel worden gedaan voor een structurele jaarlijkse afdracht uit algemene middelen die past bij de doelstellingen van dit nieuwe kunstbeleid.
- Veel kunstenaarsinkomens staan onder druk. Bij de aankoop van beeldende kunst zal bijzondere aandacht worden besteed aan de honorering van de kunstenaar (overeenkomstig de motie Tegen de bakker (2016)). Hierbij hoort ook het opstellen van een richtlijn voor een redelijke vergoeding en een code voor goed werkgeverschap en opdrachtgeverschap (volgens de Fair Share Code).

1. REGIONALISERING VAN HET LANDELIJK CULTUURBELEID

In het cultuurbeleid van het nieuwe kabinet zal aan stedelijke regio's een belangrijke rol worden toegekend. De minister van OC&W heeft in 2017 aan de Raad voor Cultuur gevraagd om advies over culturele samenwerking in de stedelijke regio's (verwachte verschijning: eind 2017). De minister voorziet voor de stedelijke regio's een belangrijke rol in het cultuurbeleid: "Stedelijke regio's kunnen rekening houden met eigen identiteit en inspelen op behoeften van hun inwoners (...). Meer maatwerk wordt daardoor mogelijk, meer onderscheid ook". Het gevraagde advies moet helpen om de gewenste sterkere en evenwichtigere samenwerking in cultuurbeleid verder vorm te geven in de richting van kwalitatieve verdieping. Het gaat hierbij enerzijds om de inhoudelijke kennis van culturele ontwikkelingen en om de productie en distributie van cultuur. Aandachtspunt is de relatie tussen cultureel aanbod en de (regionale) omgeving. De regio Zwolle/Stedendriehoek is voorlopig (door de VNG) aangewezen als een van de landelijke stedelijke regio's. Hier zoomen wij verder in op de Regio Zwolle.

Kenmerken en identiteit van de Regio Zwolle

Regio Zwolle kenmerkt zich door een grootstedelijke agglomeratie (Zwolle), enige kleinere kleinstedelijke plaatsen en een groot plattelandsg gebied. De regio is het scharnierpunt van oost-west/noord-zuid van Nederland. Regio Zwolle telt 19 gemeenten verdeeld over 4 provincies en 650.000 inwoners. Zwolle is het kloppend hart en het middelpunt van kennis, onderwijs en cultuur. Gemeenten met meer dan 20.000 inwoners zijn Kampen, Meppel, Dronten en Emmeloord. Economisch is het een sterke regio en een van de sterkste groeiregio's van het land.

De identiteit van de regio is gebaseerd op een nuchtere handelsmentaliteit. Door de eeuwenlange handel in het gebied hebben de inwoners van nature een internationale oriëntatie met een open blik voor nieuwe ontwikkelingen en innovatie. Kunst is daarbij erkend als inspiratiebron. Het artistiek klimaat wordt gewaardeerd als een voedingsbodem voor vernieuwing. Door de van oudsher sterke religieuze grondslag in het gebied beseffen de inwoners dat er meer is tussen hemel en aarde en wordt kunst omarmd als een hulpmiddel om te reflecteren op het dagelijks bestaan.

Qua kunst en cultuur behoort Zwolle tot de buitencategorie. De stad is enerzijds *the place to be* voor jong talent en cultuurliefhebbers uit de regio en de provincie, anderzijds is het een distributiecentrum voor de verspreiding van kunst en cultuur in de regio. De distributie verloopt langs meerdere lijnen, waarvan wij er hier enkele noemen:

1.1. De bestuurlijke lijn

De regio's Zwolle en Stedendriehoek zijn de belangrijkste regio's van de provincies Overijssel en Gelderland. Beide regio's zijn het schakelpunt met de regio Groningen en de zuidelijke regio's Eindhoven en Maastricht.

1.1.1. Doelstelling:

- Samen met de provincies zal worden nagegaan hoe de landelijke en internationale positie van kunst en cultuur van de regio Zwolle/Stedendriehoek bestuurlijk, inhoudelijk en financieel kan worden versterkt.

1.2. De geografische lijn

De Regio Zwolle is het tweestromenland tussen Vecht en IJssel. De Vecht verbindt de plaatsen Gramsbergen tot en met Zwolle met elkaar en de IJssel verbindt de plaatsen Doesburg tot en met Kampen.

De Vecht

Langs de Vecht zijn de gemeenten cultureel verbonden geweest als deelnemers in de Stichting Kunstwegen. De gemeenten hebben zich om meerdere redenen teruggetrokken uit de stichting,

maar de stichting heeft onlangs een doorstart ingezet. Zwolle zal samen met de andere gemeenten bezien of en hoe de culturele initiatieven aan de Vecht nieuw leven kunnen worden ingeblazen. Daarbij komt dat aan het Zwolse deel van de Vecht recent de vernieuwde Anningahof is heropend en er kunstinitiatieven worden ontplooid in het kader van Ruimte voor de Vecht/Poort van het Vechtdal (zie Doelstelling 1.1.1).

De IJssel

In 2017 heeft voor het eerst de IJsselbiënnale plaatsgevonden. Dit initiatief bindt de IJsselgemeenten aan elkaar. Naar verwachting zal in 2019 de tweede editie van de IJsselbiënnale plaatsvinden. De IJssel vormt ook een centrale verbindingslijn in de verhaallijn *Hansa Towns* in de 'Holland City Strategie' van het Nederlands Bureau voor Toerisme. Het Hanze netwerk is dan ook toegevoegd aan de lijst van 32 culturele routes van de Raad van Europa, zie: <http://culture-routes.net/routes/the-hansa>.

Randstad

De regio's Zwolle en Stedendriehoek zijn het scharnierpunt met de randstad (van A(msterdam) tot Z(wolle)). Zwolle heeft van oudsher een bijzondere band met Amsterdam. Als centrale plaats in het Amsterdamse Hanzekwartier was Zwolle de transitplaats van en naar het Duitse achterland.⁴ (zie Doelstelling 4.1.4: opvang creatieve overloop Randstad)

Duitsland

De Hansa Towns route kan worden benut om onze positie als grensregio te benadrukken door de banden met de Duitse Hanzesteden en de steden aan de Duitse Vecht en de Ruhr aan te halen: Bremen en Hamburg. Daarnaast bestaat er een sterke museale band tussen De Fundatie en Berlijn en Leipzig, die nog beter kan worden benut.

1.2.1. Doelstelling

- Samen met het project Ruimte voor de Vecht zal worden bezien of en hoe kan worden bijgedragen (conceptueel en financieel) aan de realisatie van een landmark aan de A28/N340.
- Met de Vechtdalgemeenten en de Stichting Kunstwegen en partners als De Anningahof zal worden gezocht naar een nieuwe visie op kunst en cultuur in de regio. (zie Doelstelling 1.1.1).
- Samen met De Anningahof zal worden nagegaan hoe dit kunspark kan worden verbonden aan de beeldende kunstuitingen in Zwolle.
- Samen met de organisatie van de IJsselbiënnale en de Zwolse culturele instellingen zal worden gezocht naar versterking van de verbinding van de IJsselbiënnale aan Zwolle.
- Samen met Regio Zwolle zal worden onderzocht hoe de Duitse Hanzesteden Bremen en Hamburg langs culturele weg aan Zwolle kunnen worden verbonden.

1.3. De culturele lijn

De regio Zwolle kent een aantal kulturhusen (www.kulturhus.nl) die kunnen worden verbonden aan de Zwolse culturele instellingen. Er is geen netwerk van kulturhusen met een gezamenlijke programmering.

1.3.1. Doelstelling:

- Samen met Regio Zwolle en de provincie zal worden onderzocht hoe de zelforganisatie en gezamenlijke programmering van de kulturhusen kan worden bevorderd. Programmatisch kunnen de kulturhusen vervolgens worden gelinkt aan de Zwolse culturele instellingen.

1.4. Kansen

Voor kunst en cultuur in de regio doen zich enige kansen voor:

⁴ Het is niet toevallig dat de familie Thorbecke van oorsprong uit het Duitse achterland afkomstig is.

1. Zo kent de Holland City Strategie (NBT) de verhaallijn 'Nederland Waterland'. Water bepaalt het gezicht van Nederland en ook van de regio Zwolle. Onze regio heeft een aantal aansprekende watericonen die kunnen worden gebruikt als dragers voor de regionale verhaallijn Nederland Waterland.
2. De regio kent een groot aantal (religieuze) monumenten en kerken. De religieuze grondslag van de regio kan zichtbaar worden gemaakt door het aanleggen van spirituele en seculier-contemplatieve routes. Het thema sluit aan bij de behoefte aan bezinning en contemplatie van de mens. Om deze reden zijn 'The Santiago De Compostella Pilgrim Routes' door de Raad van Europa tot culturele route uitverkoren. Zwolse thema's kunnen zijn: de Sint Michael-verering en De Moderne Devotie.
3. Dutch Design: de open en innovatieve houding van de lokale bevolking vertaalt zich door in vernieuwingsdrang en creativiteit van de ondernemers.
4. *Destination marketing*: beeldende kunst in de openbare ruimte van de regio zal worden getoetst langs de kritische succesfactoren van *destination marketing*.
5. Focus op doelgroepen: voor de cultuur-economie is een belangrijke doelgroep de actieve senioren. Deze doelgroep kenmerkt zich door het hebben van tijd, geld en culturele interesse. Voor het verstevigen en het behoud van de productafname is het van belang bijzondere aandacht te besteden aan de Y generatie. Sleutelwoorden hierbij zijn 'connectiviteit' (verbinding via social media) en co-creatie (samen met de kunstenaar werken aan een kunstproduct of cultuuruiting). Tenslotte, voor een grensregio als Regio Zwolle is het zaak aan te haken bij het nieuwe fenomeen van grensoverschrijdend toerisme waarbij toeristen in één vakantie meerdere locaties bezoeken in meerdere landen.

1.4.1. Doelstelling:

- 'Zwolle Waterland' kan worden gevisualiseerd door de rivieren IJssel en Vecht met elkaar te verbinden met het fietsrondje Zwolle (42 kilometer). De route kan aan kwaliteit winnen door op enige markante punten kunst te plaatsen (permanente sokkels, tijdelijke kunst) met een bankje erbij om even te kunnen verpozen. Bijzondere aandacht verdient hierbij landschapskunst of agro-art als een middel om de stad Zwolle te verbinden met het ommeland (vice versa).
- De sterke waarde van design-regio kan worden versterkt door enerzijds de aanwezige kunstzinnige uitingen en creativiteit te tonen in inspirerende presentaties en tentoonstellingen en anderzijds betaalbare vestigingsruimte te bieden voor startende (creatieve) ondernemers.
- Destination marketing stelt als voorwaarden dat 1) de beeldende kunst goed bereikbaar moet zijn, 2) er moet voldoende beeldende kunst aanwezig zijn om de regio aantrekkelijk te maken voor bezoekers, 3) de beeldende kunst moet betaalbaar te bezichtigen zijn, 4) er moet wat te beleven zijn en 5) de aanwezigheid van de beeldende kunst moet voldoende bekend zijn.

2. FINANCIËN

Het budget van de cultuurnota 2016-2020 is kaderstellend.